

'revenja'; apareix ja a la fi del S. XVIII, en la Faula de l'Àguila del mallorquí Guillem Roca i Seguí (1742-1813): «Dins ma falda feràs ta nierada, / jo guardaré los ous --- / contenta <l'ànguila> ho admet: lo escarabat heu sap, / y un nou *despic* al punt té forjat dins son cap / --- / no desprecis ningú, per desdixat que sia, / --- / el qui no és bo per res, manco és bo per contrari; / del més pobre injuriat és temible el *despich*: / fins un escarabat és mal per inimich» (JMBover, *BiEscrBal.* II, 275, vv. 56, 75).

La llengua comuna ha mantingut la forma *despit* i amb el significat d'irritació del qui es té per menystingut: «potser la desesperació, lo *despit*, hi havien dictat condicions que, de no acceptar-les, produhirien un atentat, un suïcidi tal volta», Noller (*Pap.*, 71).

S'ha conservat viva la locució prepositiva *a despit de*; cap als Pirineus apareix aquesta en variants, algunes sotmeses a influències transpirinenques o almenys paraleles a aquestes: imitant una blasfèmia occitana (amb -cr' > -ch), un ban l'esmenta per punir-la: «qui dirà: —*a despeig* de Déu se farà!— o que 'Déu no ha poder...': 12 diners», doc. de la Pobra de Lillet, de 1422 (*Homen. a Rubió i Lluch* II, 416); *en despit* a l'Alt Emp. i Vallespir: «ballarem la farandola, / *en despit* de Lluís Felip» (cantava la gent de St. Llorenç de Cerdans, Coromines, *Pigmalió*, O. C., 156); «*en despit* de l'arengada / la quatesma és acabada» en una cançó popular recollida a Llers o a Torroella de Fluvià pel mateix, 1898; o simplement *despit de* (tal com *a malgrat* de esdevingué *malgrat* o *malgrat de*, al costat de *a desgrat de*): «Sant Cristo, Senyó, si'm vol ajudà / que'm torni l'amada, que m'hi vui casà, / *despit* del seu pare y del seu germà», romanç recollit en el Gironès, «ara sí que 'ns casarem, / *despit* de qui no ho volia», MilàF (*Romlo.*, 276A25, 219C).

Despitar v. intr., en part en el sentit de 'sentir despit' (Ausiàs, Verdager), i en un nivell més popular de llenguatge, aplicat especialment a les expressions irritades o blasfemes del qui sent despit: ja St-VicentF condemnava «lo defalliment del parlar, com ara jurant, blasfemant e *despitant*» (*Sermons* I, 248.10); «en casa mia / --- cascuna sesta, / --- / moltes 'enteses' — o s'ho cuydaven — / s'hi ajustaven / --- una esclama, / l'altra difama, / altra *despita*, / l'altra sospita, / altra flastoma, / conten prou broma, / tot de mal dien ---», JRoig (*Spill*, 2843). Resta viu avui cap al Nordest, amb un matis (no sense analogia amb el citat rossellonès d'aplicació a gent lleugera) de 'despacienciar-se, neguitejar-se': «per ferles *despitar* 'ls hi passa sa mà llafiscosa per la cara», Bosch de la Tr. (*L'H. Noradell*, p. 89). *Despitat. Despitejaire*.

Despitós, antic: «la passió de Jhesuchrist fo per la dolor amara, e per l'escarniment *despitosa*», *VidesR* (f° 83v2), traduint «*despecta*»; amb un ús menys calcat del llatí, freqüent des del S. xv (*AlcM*, *DAG*).

Despitralat, despitregat, V. *pit* Desplaçament, desplaçar, V. *plaça* Desplaent, desplaer, desplaure, V. *plaire* Desplegament, desplegar, V. *plegar* Des-

plomar, V. *plom* i *ploma* Despoblar, despoblat, V. *poble* Despocat, V. *poc* Despoderament, despoderar, despoderat, V. *poder* Despollugar, V. *poll* i *polleguera* Desponcellar, V. *poncella*

Desponya i *desponyam* (en Muntaner) són subjuntius presents del verb *despondre* 'deposar, destituir' (i 'destronar') —i no pas un verb **desponyar* (com entén *AlcM*), que mai ha existit, ni **ponya*— en relació amb els oc. ant. *tenha*, al costat de *tener*, *venha* de *venir*, i amb els fets de subjuntius en iod que comentem en *VidesR*, vol. I, p. 43; oc. ant. *despondre* en Guiraut de Bornelh, G. de Rossillon, etc., en sentits distints, Appel, *Chr.*, 236a, i *despost* 'deposat', Lluill.

Despopar, despoador, V. *popar* 'mamar' *Desportinar*, V. *esporta* *Desposar, desposori*, V. *espòs* *Desposseir*, V. *posseir*

DESPOTA, pres del gr. *δεσπότης* 'amo', i parlant dels Imperis Orientals, 'senyor absolut'. □ 1.ª doc.: 1803, Belv.

DERIV.: *Despòtic* [1803], pres de *δεσποτικός* id.; degué usar-se amb el sentit d'insolent, abusiu' o semblant, com sigui que el B. de Maldà se serveix d'un derivat abstracte (+*despotiquesa*) d'aquest adjectiu, amb un sentit com 'abús de la riquesa': «los ayres de Sarrià tenen gran nomenada --- per sa salubritat y plantar-hi torres, fent-se pobres més de quatre menestrals y marchants de Barcelona ab la *despotiquez* ab què gastan la pecúnia» (*Excursions*, p. 110). *Despotisme* [1803].

Despreci, despreciable, despreciar, despreciatiu, V. *preu* *Desprendiment, desprendre, despreniment*, V. *pendre* *Despreocupació, despreocupat, -par*, V. *ocupar*

DESPRÉS, substituï els més antics *après* i *despuix*, resultant probablement d'una combinació d'aquests dos sinònims; *despuix* es formà amb *DES* 'des de', i *puix*, que també havia significat 'després' i és una forma molt estesa en romànic (oc. ant. *pueis*, fr. *puis*, it. *poscia*, etc.), resultant del ll. *pŏstrĕa* id. (en part modificat sota la influència dels adverbis en -IUS); *après* i la seva variant *prés* significaren primer 'a prop' i venien del ll. *prĕsse* 'estretament, en forma compacta'. □ 1.ª doc.: *Aprés, prés* i *despuix* S. XIII; *després*, 1527.

«Reposaren hun poch fins *des pres dinar*» en una relació de 1527, *BABL* IV, 379. Per aquell temps degué usar-se especialment en combinacions com aquesta, que també trobem soldada i substantivada: «de fet, lo *despresdinar*, lo senyor archebisbe de Çaragosa» en el *Libre de Coses Assenyalades*, ms. de 1583, de P. J. Comes (*DAG*). Altrament aquest cita *després de mort* en el *Miserere* de Pons, 1592, i «al dilluns, al *després de dinar*» en les memòries de Miquel Parets, de 1641. El *DTO*. dóna molts exs. de l'ús de *després*, des de la primera ed. (1647): «*després*: postea ---; *després que*: postquam; *després* o *après de Déu dech a vós la vida; després de mort son fill me*